

Rapport fra virksomheten i 2019

Dette året har 2 fylker, Vest-Agder og Rogaland, sammen med Klima- og miljødepartementet bevilget midler til planlegging av et senter for brunbiene sør i landet.

Ellers har Norsk Brunbielag fått midler av Landbruksdirektoratet til kurs og fagmøter i forbindelse med avlsarbeid. Dette har også lokale birøkterlag og fylkeslag bidratt med.

Og ikke å forglemme selve avlsarbeidet som har blitt gjennomført i øket omfang til tross for en uvanlig vår.

Varroafrie brunbier har vi 2 steder i landet, ved Harstad og på øya Aukra på Mørrekysten.

Til slutt: En historie om forvillede brunbier i Hallingdal

Varroafrie brunbier

Harstad i Troms fylke. En bigård med 5 – 6 kuber. Ikke hver sommer det kan pares egne dronninger her.

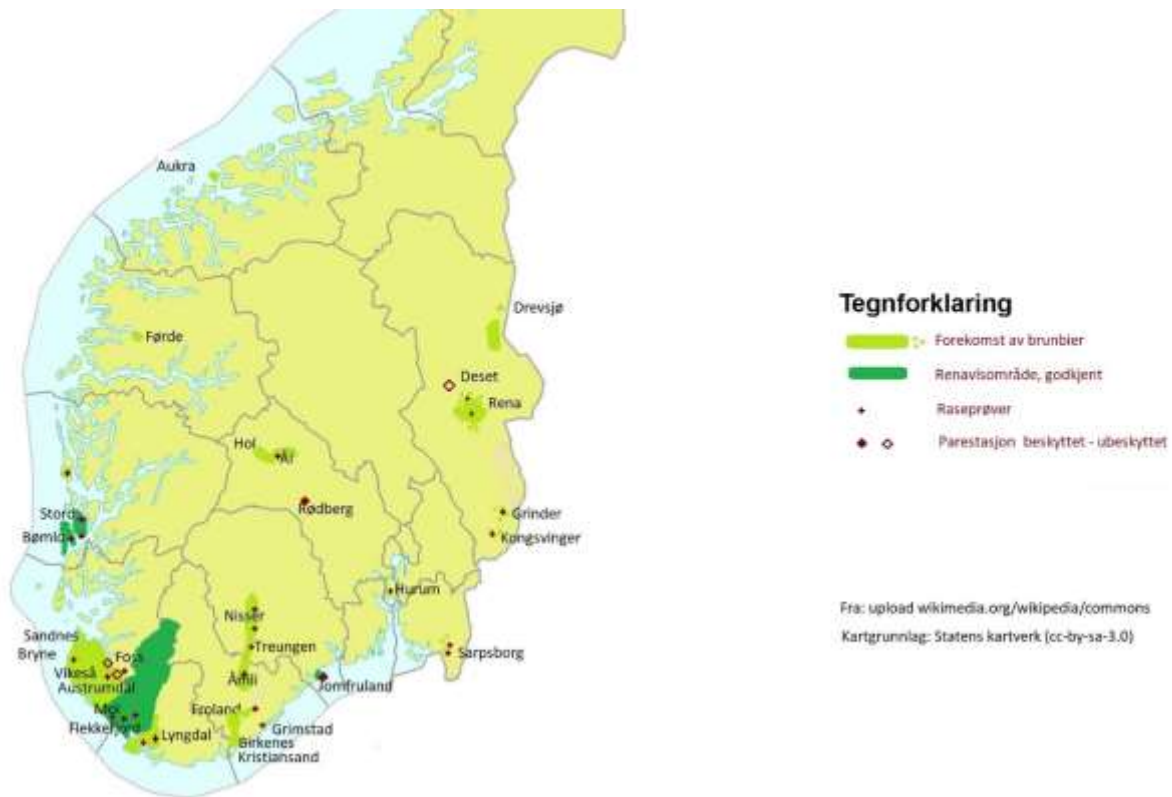
Aukra, øy i Møre og Romsdal

Flere bigårder, eget lokallag og aktivt miljø.

Området er sårbart for vandrebirøkt fra landsiden og uregistrerte birøktere som kan komme til å flytte biene sine dit. Burde vært lovbeskyttet renavlsområde.

Oversikt over Brunbi-bestander i Sør-Norge.

Kartet er sikkert ikke fullstendig, så vi oppfordrer dere til å melde fra om dere kjenner til andre forekomster av brunbier.

Kurs og fagmøter

Moi, et tettsted langs Sørlandsbanen mellom Kristiansand og Stavanger, ligger i Renavlsområdet for den brune bia, som er et reservat for den lokale brunbi-bestanden og med eget styre. Avlsarbeid må derfor skje internt og dette har sine utfordringer. **Det ble arrangert fagmøte i Moi** i februar med deltakelse fra Norges Birøkterlag for å stake ut veien videre. Moi kan være et aktuelt sted for et brunbiesenter.

Aust-Agder er et fylke som har blitt liggende etter i avlsarbeidet på grunn av problemer med åpen yngelrâte. Det er ulike raser også i dette fylket, men enkelte større områder som Åmli, har bare brunbier. **Birøkterlaget i Åmli** var interessert i å starte avlsarbeid og arrangerte **en fag-dag for brunbier** på vårparten med stor oppslutning. Også i Birkenes kommune i Aust-Agder satser de på brunbier, selv om de lokale biene er både stikkelystne og svermevillige. Birøktere derfra har tatt kontakt, og vi håper på et videre samarbeid med dem om avl.

Biene som brukes i avl skal være reine i tillegg til å ha gode egenskaper. Flere biavlere i Rogaland/Sunnhordland deltok på **kurs i bruk av vinge-indekser** tidlig på året. Kurset ble arrangert av Rogaland Birøkterlag.

Det er ikke likegyldig hvordan man driver avl på brunbiene. Bestanden av reine bifolk i Norge bedømmes til å være bare noen få hundre. **Et avlskurs arrangert av Norsk Brunbielag** i samarbeid med Norges Birøkterlag, samlet 12 dronningavlere med det for øye å avle fram mange dronninger, men samtidig ta vare på det genetiske mangfoldet i bestanden. Særlig konsentrerte vi oss om atferdsegenskapene, men også kjønns-allelene, og mitokondrie-DNAet. Hvis vi får til en avl som tar vare på disse, er vi godt beskyttet mot innavl.

Alle deltakerne har sendt inn rapport fra årets avl og 8 deltok på **andre kurssamling i Bø** i november. Der var temaene:

- Import/eksport og forsendelse av dronninger
- Seleksjon for varroa-resistens
- Kunstig inseminering, Stambok for brunbier
- Rasjonell dronningproduksjon

I Rogaland har Sylvi Slettebø drevet avlskurs med flere deltakere. Ellers foregår det en-til-en opplæring flere steder.

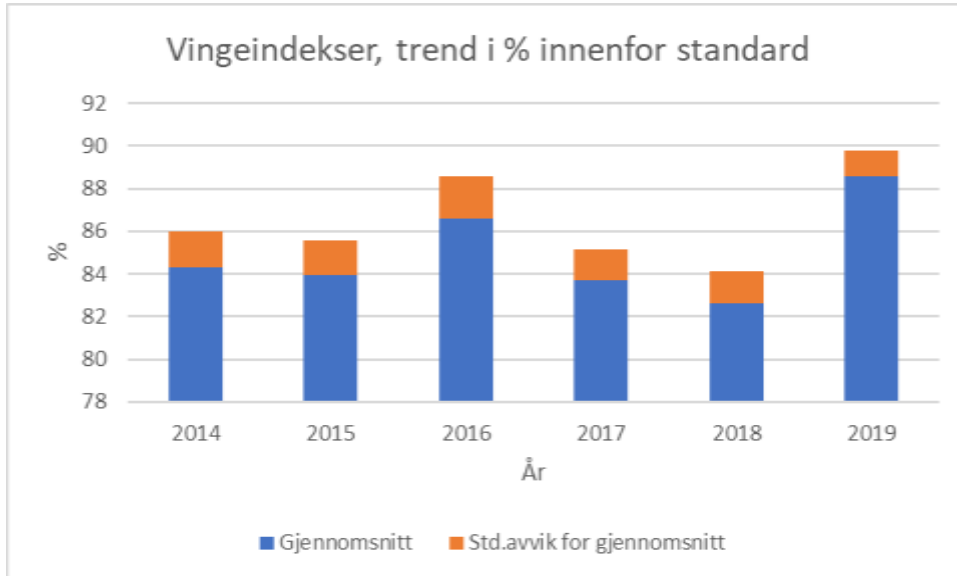
I noen situasjoner kan kunstig inseminering av dronninger være eneste mulighet. Dette ble prioritert under et NordGen-møte i det nordiske nettverket tidlig på året. Midtsommers arrangerte NordGen et **kurs i kunstig inseminering** på Ås med deltakere fra Danmark, Sverige og Norge. Instruktør var Bert Trybom fra Sverige. Kvalitetsmessig var kurset svært vellykket til tross for uhell med dronegiverne som gjorde at antall para dronninger ble mindre enn det kunne ha blitt.

På årets **Agdermøte** i Fevik deltok Norsk Brunbielag med egen stand. Nye medlemmer tegnet seg.

Er brunbiene blitt reinere?

9 birøktere/-avlere leverte til sammen 70 prøver til vingeindeks i år. Gjennomsnittlig var 88,6 +/- 1,2 % av individene i prøvene innenfor brunbie-standard. Tidligere år har gjennomsnittet ligget på 83 til 86,9, så nå ser det ut til å være en fremgang. Svaret er altså «ja». Det må tilskrives de som har tatt prøver og drevet avlsarbeid. 23 av prøvene eller en tredel, hadde bedre enn 95 % innenfor og kan

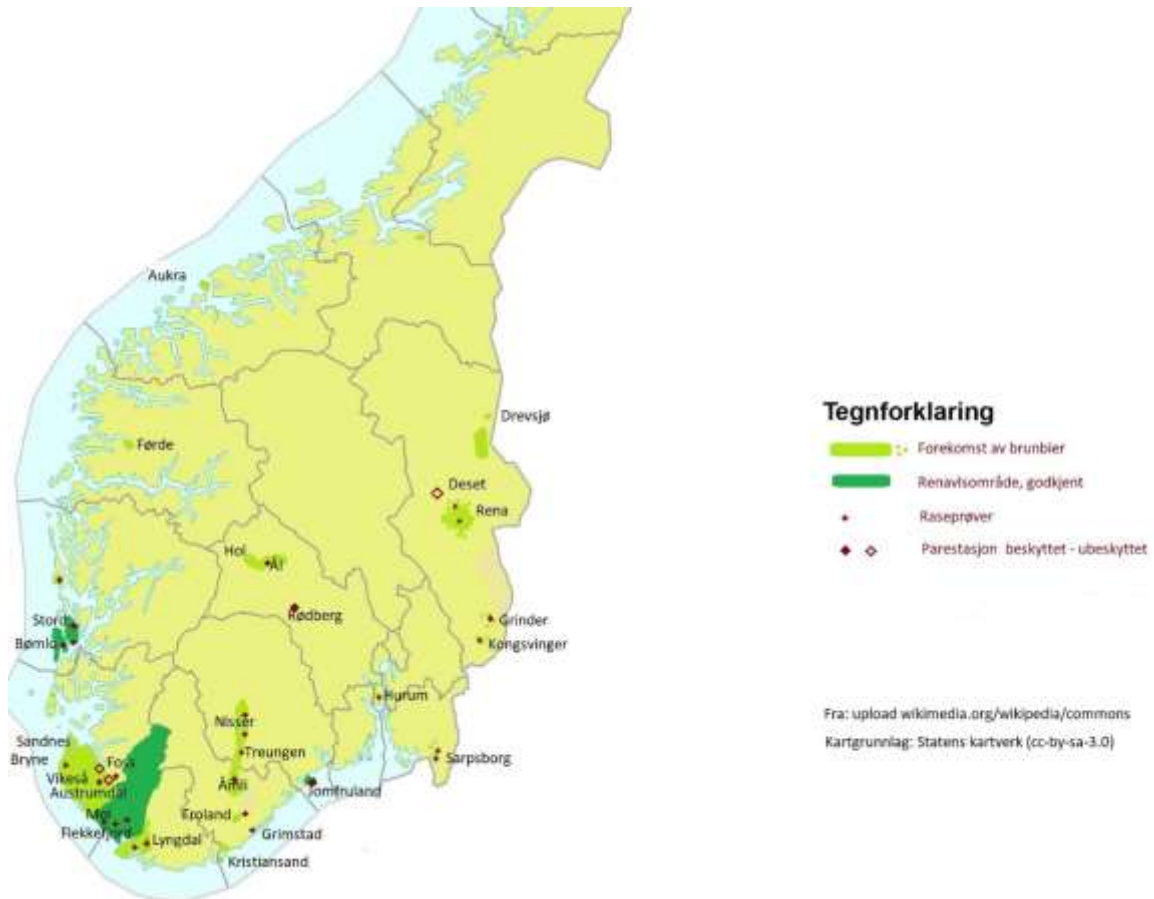
betraktes som reine brunbier.

Dronningavl

Avlsarbeidet på Sør- og Vestlandet ble forsinket på grunn av kald og regnfull mai-måned. Ellers har forholdene vært middels gode. Mange brunbi-røktere driver avl på en enkel måte til eget bruk ved oppdeling og bigårdsparing. Når det gjelder de som omlarver fra selektert materiale, har jeg oversikt over de fleste og kom til nærmere **800** para dronninger også i år. Dette året er et mellomår for brunbi-avlen til Norges Birøkterlag, som har gått over til 2-års syklus. Så i realiteten har det vært en framgang.

Det nye reinavlsområdet Bømlo-Fitjar-Stord har fått en god start med 60 reinpara dronninger i år. Parestasjonen Foss i Rogaland ble brukt. Når det gjelder antall dronninger, ligger Sylvi Slettebø i Rogaland på topp med 190 para dronninger i år, de fleste for salg.

Men tabellen på neste side viser at resultatet er avhengig av mange engasjerte:

Para dronninger 2019

Leif Ø Sivertsen	33
Odd A Bjørnbakk	12
Lars H A Grov	60
Børre Nilsen	17
Andrè Odden	49
Sylvi Slettebø	190
Rolf Ytterdal	20
Tor Erik Rødsdalen	65
Trygve Berntsen	8
Lars Kirkerud	31
Gunstein Tredal	50
Jens M Nybøle	80
Stig I Bredesen	50
Thor Håkon Føreland	20
Peter R Mohn	40
Gunnar Andreassen	25
Morten Svanes	12
Karl I Stangeland	14
Sum	776

For brunbiene er det viktig å få til et avlsarbeid der vi kan velge avlsmateriale fra mange bifolk. Nå som tidligere, er det utveksling mellom avlere på tvers av landet og det er blitt hentet inn dronninger fra Sverige, og egg fra Skottland og Irland. For lettere å holde oversikt over opphavet og avstamningen til dronningene, jobbes det nå med egen *stambok* for brunbiene i Norge. Den skal være enkel å føre dronningene inn i og å få resultater ut fra, og blir tilgjengelig på brunbilagets nettside.

Til slutt en lokal historie fra det nystartede birøkterlaget i Hallingdal:

Viltlevende brunbier: Svensk dronning på Norgestur endte i fjellheimen.

Høsten 2016 ankom dronningene som Lars Kirkerud hadde bestilt fra Ingvar Arvidsson, og ble satt inn i avleggere sør på Hurumlandet ved Oslofjorden til overvintring. Kube nr. 2901 var fri for kalkyngel og rask til å sette i gang våren 2017. Det året skulle nybegynnerne Hallgrim og Eufracia Uppsata i Ål i Hallingdal ha brunbier som de første av flere nybegynnere i området. Valget falt på denne svenske sammen med ei rein norsk dronning.

De ble plassert i skogsterrang på skyggesiden av dalen der det fortsatt var mye bringebær, og samlet ei halvkasse med honning. Ved neste besøk, hadde den svenske svermet, og svermen var borte. – Dronningen hadde vel opplevd å være på tur og ville fortsette litt til, knytte seg genetisk til det nye stedet kanskje, eller komme over på solsiden.

Sommeren 2019 var det blitt en del birøktere og brunbier i Hallingdal. Alle er nå plassert på solsiden av dalen. Ove Moen er en av ildsjelene. Nå kom det for andre gang oppslag om biene i lokalavisen. Og så en dag melder det seg en bonde som tror han har bier i låve-veggen. De har vært der på tredje året og nå svermer de.

3 år? det kan ikke ha vært andre enn den svenske dronninga fra 2016 som ville finne seg et sted på solsiden. Nå var de blitt to. Biene skulle ikke ha overlevd slik i dette klimaet bak en toms bordkledning og papp. Så vitaliteten er det ikke noe i veien med!

Dette er særs verdifulle bier i Oves øyne. Den pensjonerte politimannen er av den grundige sorten og lokaliserer bolene med termokamera. Det er 1. oktober og temperaturen er 5 grader, men der biene sitter er overflatetemperaturen 10 – 12 grader. Han setter opp stillas og får biene med voks over i kuber.

Nå ble nok ikke gamledronninga med. Den endte sitt liv i omgivelsene den selv hadde valgt. Men datteren og dens familie var i vigør og opptatt med å rydde opp i den nye kuben, da den sist ble inspisert.

Og bonden som eier låven vil bli birøkter.

Norsk Brunbielag

v/Lars Andreas Kirkerud